

(המשך מעמוד 69)

למרות ששמעתי על אוסף ספריו המר- שים של גאנדי, לא ציפיתי לספריה ש- כזאת. קומה שלמה ובה אלפי ספרים. גאנדי אינו איש קטן, אך הוא נעלם כמעט לגמרי בקצה החדר, מאחורי מי- תבה ענקית. יש לו שם הכל - כל מה שתראה לדעת על ארץ-ישראל, ספרים עתיקים, תנ"כים למיניהם, אחד מהם בעל כריכת-עץ עתיקה. ההיסטוריה של העם היהודי ככריכת עור ובכתב ידו של נזיר אנגליקני. יש שם אוסף של כרכים של עיתון שיצא לאור בתקופת הולדתו של גאנדי, ובאחד מהם מודעה המברכת את אביו על הולדת בנו רחבעם.

לא, לא שוחחנו על בצלאל מזורחי, וגם לא על אותה שיחתי-טלפון מסתורית אחרי הרצה הנפול. גאנדי היתנה את ה- ראיון בכך שנדבר רק על "מוסיון הארץ" ארץ, אז דיברנו רק "מוסיון הארץ", מדוע לדעתך נוצרו בעיות כאלו? ראש הנהלת "מוסיון הארץ"?

לי לא היו בעיות. היו בעיות לצייץ. ועוד יותר מזה היו בעיות לאלה שהת- נגדו לבחירתו כיושב-ראש הנהלה. עובי- דה, בהצבעה חשאית שהתקיימה היו 15 בעד מינויו ורק חמישה נגדו. וכל זה אחרי מסע די אינטנסיבי של כאלה שניסו להכ- שיל את בחירתו. לא ששתי לתפקיד. נערתתי לקבל את התפקיד רק משום שצייץ לחץ עלי. הוא הציע לי את התפקיד כבר לפני שלוש שנים. ואני סירבתי. היססתי ודחיתי.

מדוע סירבת?

היו לי חילופים אחרים בחיים. היתה עוד סיבה: חשבת שאם אקבל תפקיד

תשאלו את אלה שהתנגדו לי.

זה לא פגע בך?

התרגלתי.

איך מתרגלים?

כמו שמתרגלים לכל דבר. עליידי אילוף עצמי. אתה יודע שאתה צריך להיות עם הבלתי ניתן לשינוי. אצל יצחק רבין היה תלוי שלט מעל לראשו: "אלוהים תן לי כוח לקבל בשלוות-נפש את אשר אינו ניתן לשינוי". אני יודע ששאני לא אשנה את עיתון הארץ. אני יודע שאני לא אשנה את שוק. מה לי ולו? הוא נולד בגרמניה ואני בארץ-ישראל. יש לי מושגים שונים משלו על חברות ועל ארץ- ישראל. חוץ מזה. אני לא רוצה שנחיה בארץ של קולקטיונות רעיונית.

למה הוא נשפט דווקא אריך?

תשאלו אותו. אתן לך את הכתובת: זלמן שוקן 27 תל-אביב. תבדקי את ה- מיספר. יכול להיות שאני טועה.

נעבור לפרשת הפיטורים ב- מוסיון העתיקות ביפו. מדוע פו- טרת את הד"ר קפלן?

הד"ר יעקב קפלן הוא ארכיאולוג בן 74 או 72. כתוב בתעודות שהוא בן 72. לפני כמה שנים הצהיר שהוא יותר צעיר. כדאי שתשאלו למה עשה זאת? אני רק אציין שהוא עשה זאת סמוך למועד צאתו לגי- בות. העובדה שהצהיר שהוא צעיר ב- שנתיים האריכה את שרותו במוסיון. הד"ר קפלן הוא איש קשיש. שחפר את כל החפירות הארכיאולוגיות הקשורות בתל-אביב-יפו. ולא מצא זמן וכוח במשך כל השנים לכתוב דו"חות על החפירות. דבר שהוא הפרת חוק העתיקות. כעת הוא מודעך נגדי שאני הוא המפר את החוק.

כשביקשתי ממנו לתת קדימות לכתיבת הספר? הוא אמר לי: הספר של יפו כבר לא ייכתב לעולם. אולי הוא אינו מסוגל לכתוב את הספר?

לכן הצעתי לו מזכירה. מי פוצץ את פרשת הד"ר קפלן?

הד"ר קפלן יזם את המסע הזה. כמו את המסע עם הפסיפס. בשניהם המרחק בין האמת למציאות רב. הוא יושב במר- סיון עד ה-15 בחודש. טלפונים לא עולים ולו כסף, והוא מפזר עלי דבורות.

נעבור ברשותך לסקנדל מפ- 2, פרשת הפסיפס.

במוסיון הארץ, תוך כדי חפירת דחפור,

בשונה הבאה אני אפתח את "גן חבי ארץ-ישראל". יהיו בו חקלאות מדרגות, וכדם עם גת, ומעיין עיניגד ומכל וחל-דוד, וחאן עם מוון ארץ-ישראלי

התגלה - לצערי ולצער כולם - פסיפס 75 עד 80 אחוז ממנו נלקחו עליידי הדחפור. הצילו את מה שהצילו ועשו עליי חפירה. שני עובדי המוסיון, אבי יוסף ומרדכי מנידון עשו את החפירה. לקראת סוף החפירה הם סולקו עליידי קפלן מהאתר. הוא הביא את אשתו כדי שתשלים ותפרסם דו"ח על הפסיפס. היא אכן פירסמה מאמר בקדמוניות. לדעתה ולפי קביעתה הפסיפס הוא שריד של בית- תפילה ושומרוני. הממאה השביעית. בעיקר בות פירסום המאמר התפרסמו מאמרים של ארכיאולוגים רציניים. כמו זאב ספראי ויורם צפיר. החולקים על הגברת קפלן. כל זה אינו משנה את העובדה שפה נמצא פסיפס. הנהלת המוסיון בנתה מיקלט בטון. בצורה של מיפלצת. שתפי- קידה לשמור על הפסיפס.

אתה מתכוון למיקלט האטום מי?

את זה את אמרת. לימים הפך כביש האוניברסיטה לטואן. והמיפלצת הזו לא מילאה את יעודה בשמירת הפסיפס, שהלך ונהרס מצד אחד עליידי שיני הזמן ומצד שני עליידי האדם.

מיצד לדעתך היה צריך לשי- מר את הפסיפס?

בדרך-כלל עוקרים את הפסיפס מהמקום ויוצקים על בטון. יש טכניקות שהאיטל- קים המציאו, אבל פה לא. פה השאירו אותו במקומו כשהייתי ילד. כשגילו פטי- ספ היו שמים נייר פרגמנט ומציירים אבן-אבן ומעתיקים - בימינו עובדים אחרת. מנקים את מישטח הפסיפס ומד- ביקים עליו בד או שק יוטה, בדבק שאחר-כך נמש במים. אחרי שהבד נדבק אל הריצפה. חופרים מתחת לריצפה, לוק- זים את הריצפה עם הבד ומניחים על מישטח ישר. יוצרים מיסגרת ויוצקים בטון בעובי של 5-6 סנטימטר. מחלקים את הפסיפס למישבצות של 80x80 ואז מתקבלות בלטות. מפרידים ממיסגרת ה- ברזל ומניחים להתייבש בצל בייבוש איטי. אחרי-כך מחזירים את הריצפה למקומה והיא מפסיקה לטייל.

אבל עם הפסיפס הזה, לפני שהתחלתי לטפל בו, המיפלצת הזאת היתה פתוחה לצד צפון. נכנסה רטיבות והרסה את הפסיפס. ילדים היו משחקים עם אבני הפסיפס בחמש ובנים. תלכי לבית-ספר אליאנס. תלכי לרמת-אביב, תגלי שם אבני פסיפס המשמשות למישחק אבנים מהמאה השביעית. וכך כל יום, כל חודש, עקרו אבנים וזה היה מדאיג מאוד. ילדים וזקן אשפה לתוך המיפלצת. המנקה היה מנקה ומטאטא באותה הודמנות גם כמה אבנים. ואז החלטת שאתה רשע האיש שי יגאל את הפסיפס מהבניה?

זה תפקידי. לשם כך הגעתי למוסיון. אני תמכתי באפשרות אחת. והיא לקחת את הפסיפס ולהעביר אותו לביתן בשם

החפירות הארכיאולוגיות הקשורות בתל-אביב-יפו. ולא מצא זמן וכוח במשך כל השנים לכתוב דו"חות על החפירות. דבר שהוא הפרת חוק העתיקות. כעת הוא מודעך נגדי שאני הוא המפר את החוק.

החפירות הארכיאולוגיות הארכיאולוג בעולם. ובוודאי לא בגיל פנסיה. לא קיבל מעולם הצעה נדיבה כל-כך. צלם, שרטט, פקידה, משרד ממונה אוויר! ארכיאולוג ידוע מירושלים שאל אותי: מדוע לי אינך מציע הצעה כזאת? התייעצתי עם כל מי שמכיר את הנושא וגם עם כל מי שמכיר ומוקיר את קפלן. כולל יודיו הקרובים. לקח לי חודשים של התחבטות. זכיתי ממנו לקיתונות של עלבונות. כשהעדיף בהם הוא: "אני אכניס אותך מתחת לאדמה". אחר-כך הוא קם. זרק עלי נייר, לא אמר שלום והלך.

מיצד נכנס צייץ לפרשת קפ- 2?

התיצבתי אצל ראש-העיריה ביחד עם קפלן. וצייץ אמר לי: כאשר זאבי קיבל את האחריות על מוסיון הארץ, הצעתי לו לפטר אותך ולהוציא אותך לגימלאות. הוא לא עשה לעצמי ולמרות הבעיות חפיש נוסחה איך לשמור אותך במוסיון.

מדוע התעקשת לשמור על קפלן במוסיון?

עם ישראל חייב להוציא מקפלן דו"ח על חפירות תל-אביב-יפו. זו היתה הסיבה. חוץ מזה חשבת שיש לי עסק עם אדם בעל זכויות. אפילו הוא קשיש. אפילו אם הוא נרדם בישבות.

מה קרה בפגישה אצל צייץ?

באותה פגישה אמר הד"ר קפלן לצייץ מילים לא יפות והלך.

מה עשית?

שלחתי לו מיכתב. שהעתק שלו אתן לך ביד. והוא מספר את סיפורו של הד"ר קפלן. במיכתב הודעתי לו על פיטוריו. ועל מינוי של הד"ר איוואן אורדנטליך במקומו. הד"ר אורדנטליך הוא קצת יותר צעיר מקפלן. שהוא בן 74. סליחה, 72.

מדוע אתה מתעקש כליך בעניין גילו שג קפלן?

הוא הופיע כל ימי חייו בשאלוני המדי- נה כיליד אוקטובר 1908. לפני כמה שנים נתן הצהיר בבית-המישפט שגולד באוק- טובר 1910. בית-המישפט הסכים שהוא צעיר בשנתיים. וגם אני מסכים. אבל זה קצת משונה שילד יהודי, שעשה ברי- מיצווה בעיר אירופית, מגלה בגיל מאוד קשיש את העובדה שגילו השתנה.

האחריות לכתיבת הדו"חות היא לא רק עליי. אלא גם עלי, כמוסד שקיבל רשיון לחפירות.

בכל הברורים שלי עם הקהילה הארכיי- אולוגית אמרו שחייבים למצוא דרך להת- חנן. לבקש ולהפציר בד"ר קפלן שיכתוב את דו"ח החפירות. כי בעוד 50 שנה, כשהוא יגיע לגיל 120 ולא יכתוב את הסיפור. לא יהיה לו תחליף. אני פה שמונה חודשים ולא הצלחתי להוציא ממנו עמוד אחד!

מוסיון יפו עומד להתרחב. אנחנו עומ- דים להעביר את בית-החרושת הנמצא בקומה הראשונה של המוסיון למקום אחר. התצוגה תוכפל וספק אם האישי הזה - גם אילולא היתה לו המשימה הכבדה של כתיבת סיפור החפירות של תל-אביב- יפו - מסוגל לעמוד בניהול המוסיון המורחב.

היו עוד דברים, כמו למשל, שבניגוד לכל החוקים גם אשתו עובדת במוסיון. אני הייתי האיש שהכניס אותה לעבודה. בדקתי אם זה אפשרי. למרות שכולם הת- נגדו. גיליתי שזה נוגד את התקנון. ושש איסור על שני בני-מישפחה בדרגת קירבה ראשונית להיות מועסקים במקום אחד. למרות זאת קיבלתי אותה לעבודה. עלי- פי בקשת הד"ר קפלן.

עדיין אינו מבינה עד מה היה הפיצוץ בינך ובין הד"ר קפלן.

פנית לד"ר קפלן לפני כחודש והצעתי לו למסור את הנהלת המוסיון לד"ר לארכיאולוגיה צעיר ממנו. הסברתי לו

גאנדי עם צייץ

אני לא אוכל סטייק יותר גדול אם תהיה לי משכורת יותר גבוהה...

כזה. זה יהיה רק אם אהיה בטוח שאני באגה לעבוד ולא להעביר את הזמן ולקבל משכורת. היו לי עכשיו. אפשרויות לקבל משכורת פי עשרה יותר גבוהה. חוץ מזה לא היתה בטוח שאפשר לעשות פה את העבודה ושיהיה לזה כיסוי באמצעים.

מדוע אינך כותב בצייץ, שי- אבס הוא מכתבה הרי שיש כיסוי להכשחותיו?

נפתח הוא. אני מכיר. מוקיר ובוטח בהכשחותיו של צייץ. אבל חשבתי שיהיה לו קשה אחר-כך. הכנתי ממנו שהוא רוצה לבנות מוסיון גדול והסכמתי לקבל על עצמי את התפקיד. ואז הגיע השלב שהיו לו בעיות עם מינוי. שמחתי לראות איך שאחרי קמפניה כזאת נגדי, קמפניה של אנשים שלא מכירים אותי, בכל זאת נבחרתי. זה ממש הסב לי עוגג.

את יודעת. באותו זמן אמר לי עיתונאי מאוד חשוב, דווקא מעיתון הארץ, שוהי הוכחה מוחצת לפשיטת הרגל של העיתון. נות זה הוכח בבחירות - למרות שכל העיתונות היתה נגד הליכוד. הליכוד נבחר. אולי תיגדי שבוחרתי הליכוד אינם קוראים עיתונים. אבל הגה - כל אנשי חברי הנאמנים של המוסיון קוראים עיתונים. ואפילו את עיתון הארץ. ולמרות זאת בחרו בי. לא, לא היו לי בעיות. היו בעיות לאלה שהתנגדו לבחירתו. ושעשו בעיות לראש העיריה.

מדוע לדעתך התנגדו לכחי- רתך?